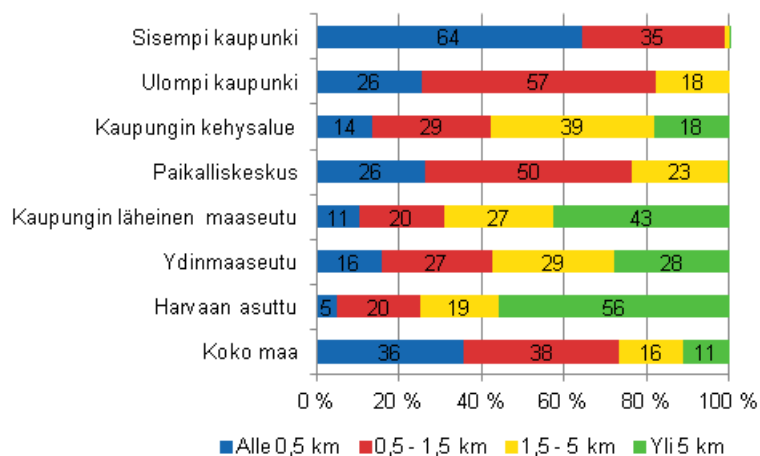

Kotitalouksien kulutus 2012

Ruokakauppa on lähellä kotia

Noin joka kolmannella suomalaisella kotitaloudella on alle puolen kilometrin matka lähimpään ruokakauppaan katuja ja teitä pitkin mitattuna. Kolmella neljästä kotitaloudesta matkaa kauppaan on enintään puolitoista kilometriä. Keskimäärin matkaa lähikauppaan on kaksi kilometriä. Tiedot perustuvat Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen aineistoon vuodelta 2012.

Kotitalouden etäisyys lähikaupasta asuinalueen kaupunki-maaseutu-luokituksen mukaan vuonna 2012

Lisätietoa kaupunki–maaseutu-luokituksesta: <http://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus>

Matka lähimpään ruokakauppaan on vain 0,7 kilometriä, jos matkaa kuvataan mediaanilla (Taulukko 1). Sen arvo saadaan, kun kaikki kotitaloudet asetetaan etäisyyden mukaan kasvavaan järjestykseen. Mediaani on tämän jakauman keskimäinen arvo. Toisin sanoen puolet suomalaisista kotitalouksista asuu enintään 700 metrin päässä ruokakaupasta. Lähikaupaksi on tässä luokiteltu kotitaloutta lähimpänä sijaitseva valintamyymälä, supermarket tai tavaratalo.

Lähirookakaupat ovat valtaosalle kotitalouksia kävelymatkan päässä. Palveluiden etäisyystarkastelu antaa viitteitä siitä, että elintarvikkeiden nettiostamisen potentiaalinen kohderyhmä ei ole suuri.

Kotoa kirjaston kulttuuripalveluihin on pidempi matka kuin lähikauppaan. Kotitalouden asunto sijaitsee keskimäärin 5,6 kilometrin päässä lähimmästä kirjastosta. Mediaanilla mitaten puolet kotitalouksista asuu alle 2,1 kilometrin päässä kirjastosta. Terveysasemalle on keskimäärin vain hieman pidempi matka kotoa kuin kirjastoon eli noin kuusi kilometriä ja mediaanilla mitaten 2,3 kilometriä. Lähimpään postiin matkaa kertyy keskimäärin 3,2 kilometriä.

Valtaosa kotitalouksista asuu kaupungeissa

Suomalaisista 3,4 miljoonaa asuu sisemmällä tai ulommalla kaupunkialueella tai maaseudun paikalliskeskuksessa, missä palvelut ovat lähellä (Taulukko 2).

Palveluiden etäisyyksiä tarkastellaan kaupunki–maaseutu-luokituksen pohjalta, joka on kuntarajoista riippumaton ja perustuu paikkatietoaineistoihin. Kaupunkialueita on kolme: sisempi kaupunkialue, ulompi kaupunkialue ja kaupungin kehysalue. Maaseutualueita on neljä: maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja harvaan asuttu maaseutu.

Sisemmällä kaupunkialueella matkaa lähikauppaan tulee keskimäärin noin puoli kilometriä, postiin kilometri, kirjastoon ja terveysasemalle hieman yli pari kilometriä (Taulukko 1). Lähes neljä kymmenestä (37 %) kaikkiaan noin 2,6 miljoonasta suomalaisesta kotitaloudesta asuu sisemmällä kaupunkialueella, joksi luetaan kaupunkien tiivis, yhtenäinen ja tehokkaasti rakennettu alue. Sisemmän kaupunkialueen kotitalouksissa asuu 1,7 miljoona ihmistä.

Etäisyys palveluista kasvaa mitä kauempana sisemmästä kaupunkialueesta kotitalouden asunto sijaitsee. Esimerkiksi kaupungin kehysalueeksi luokitellulla alueella matka lähikauppaan on jo pidempi (2,7 km) kuin koko maan keskiarvo (2 km). Noin joka viidennellä (18 %) kehysalueella asuvalla kotitaloudella matkaa lähikauppaan tulee yli viisi kilometriä. Kaupungin kehysalueeksi määritellään kaupunkiin välittömästi kytkeytyvä osa, joka on kaupungin ja maaseudun välivyöhykkeellä.

Taulukko 1. Matka kotoa keskeisiin lähipalveluihin kaupunki- ja maaseutu -luokituksen mukaan vuonna 2012

Alue	Palvelu							
	Lähikauppa		Kirjasto		Terveyskeskus		Posti	
	Keskiarvo (km)	Mediaani (km)	Keskiarvo (km)	Mediaani (km)	Keskiarvo (km)	Mediaani (km)	Keskiarvo (km)	Mediaani (km)
Sisempi kaupunkialue	0.5	0.4	2.3	1.1	2.2	1.4	1.1	1.0
Ulompi kaupunkialue	0.9	0.8	3.8	2.5	3.7	2.7	2.0	1.8
Kaupungin kehysalue	2.7	1.8	6.7	5.7	5.8	5.0	3.4	2.7
Maaseudun paikalliskeskus	1.0	0.8	6.3	1.9	8.9	2.4	6.7	1.3
Kaupungin läheinen maaseutu	5.1	4.2	10.7	10.9	10.5	10.6	5.7	4.6
Ydinmaaseutu	3.8	1.9	9.9	6.1	12.6	8.8	5.9	2.1
Harvaan asuttu maaseutu	8.4	6.9	15.6	13.0	22.6	15.2	9.5	7.4
Koko maa	2.0	0.7	5.6	2.1	6.0	2.3	3.2	1.4

Taulukko 2. Kotitalouksien ja henkilöiden lukumäärä kotitalouksissa kaupunki-maaseutu -luokituksen mukaan 2012

Alue	Kotitalouksia yhteensä		Henkilöitä kotitalouksissa	
	%	N	%	N
Sisempi kaupunkialue	37.0	959 100	31.5	1 678 400
Ulompi kaupunkialue	24.4	630 900	27.1	1 444 000
Kaupungin kehysalue	8.7	225 300	10.3	550 200
Maaseudun paikalliskeskus	5.8	149 900	5.2	278 000
Kaupungin läheinen maaseutu	6.0	156 600	6.6	350 100
Ydinmaaseutu	11.6	300 100	11.8	628 100
Harvaan asuttu maaseutu	6.5	169 100	7.4	395 000
Koko maa	100	259 1000	100	5 323 800

Maaseudun kirkonkylässä kauppa lähes yhtä lähellä kuin kaupungissa

Maaseudun paikalliskeskuksissa lähikauppa on lähellä, sillä kolme neljästä (76 %) kotitalouden asunnosta sijaitsee alle 1,5 kilometrin päässä lähikaupasta. Keskimäärin matkaa lähimpään ruokakauppaan on kilometri. Myös monet muut peruspalvelut ovat lähellä. Kirjastoon tulee matkaa yli kuusi kilometriä ja terveysasemalle vajaat yhdeksän kilometriä. Maaseudun paikalliskeskuksia ovat suurempien kaupunkialueiden ulkopuolella sijaitsevat taajamakeskukset, pikkukaupungit ja isot kirkonkylät.

”Kaupungin läheinen maaseutu” ja ”ydinmaaseutu” eivät poikkea palveluiden saatavuuden osalta paljon toisistaan, mutta mediaanilla mitaten ydinmaaseudulla palvelut ovat vähän lähempänä kuin kaupungin läheisellä maaseudulla. Kaupungin läheinen maaseutu on maaseutumaista aluetta, joka on toiminnallisesti ja fyysisesti lähellä kaupunkialueita. Ydinmaaseuduksi määritellään alue, jossa maa on intensiivisessä käytössä eli viljeltyä tai seudun tulee olla elinkeinorakenteeltaan monipuolista ja maaseuduksi suhteellisen tiiviisti asuttua.

Sen sijaan harvaan asutulla maaseudulla matkat palveluihin ovat selvästi pidempiä. Harvaan asutun maaseudun kotitalouksien keskimääräinen kauppamatka on pisin, maanteitse yli kahdeksan kilometriä. Mediaanista ilmenee, että puolella kotitalouksista matka lähikauppaan on pidempi kuin 6,9 kilometriä. Postin palvelut ovat keskimäärin hieman kauempana (9,5 km) kuin lähikauppa. Kirjastoon matkaa kertyy keskimäärin jo noin 16 kilometriä ja terveysasemalle runsaat 22 kilometriä.

Harvaan asuttu maaseutu on aluetta, jossa ei ole toiminnoiltaan monipuolisia keskittymiä tai ne ovat pieniä ja sijaitsevat etäällä toisistaan. Alueen maa-alueesta suurin osa on metsää. Harvaan asutulla maaseudulla asuu 170 000 kotitaloutta, joka on vajaat seitsemän prosenttia kaikista kotitalouksista. Näissä asuu yhteensä 395 000 henkilöä.

Aineiston muodostaminen

Edellä on kuvattu kotitalouksien etäisyyksiä asunnostaan katuja ja teitä pitkin lähimpään kauppaan, kirjastoon, postiin ja lähimmälle terveysasemalle erilaisilla kaupunki- ja maaseutualueilla. Liitetaulukossa on lisää tietoa kotitalouksien ja eri palveluiden välisistä etäisyyksistä. Muita palveluita, joille etäisyydet on laskettu, ovat päiväkotit, peruskoulun ala-aste ja yläaste, lukio, kirjelaatikko, Otto-automaatti, elintarvikekioski ja ruokaravintola. Kaupan osalta on laskettu erikseen etäisyydet valintamyymälään, supermarketiin ja tavarataloon. Lähikauppa on lähin edellä mainituista kaupoista.

Kotitalouksien ja palveluiden väliset etäisyydet maantietä pitkin on laskettu kulutustutkimuksen 2012 otokselle paikkatietojen (karttakoordinaattien) avulla. Taustamuuttujana on käytetty kaupunki-maaseutu-luokitusta, joka on muodostettu paikkatietomenetelmin käyttäen tarkkoja sijaintitietoihin perustuvia koko maan kattavia aineistoja. Laskenta on tehty pääosin 250 x 250 metrin ruudukossa. Palvelujen etäisyyksiä koskeva maksullinen aineisto on saatavissa tutkimuskäyttöön Tilastokeskuksesta.

Sisällys

Taulukot

Liitetaulukko

Palveluiden etäisyys kotitalouden asunnosta eri alueilla vuonna 2012.....	5
Kulutustutkimus 2012 laatuseloste.....	6

Liitetaulukko

Palveluiden etäisyys kotitalouden asunnosta eri alueilla vuonna 2012

Palvelu	Alue															
	Sisempi kaupunki-alue		Ulompi kaupunki-alue		Kaupungin kehysalue		Maaseudun paikallis-keskus		Kaupungin läheinen maaseutu		Ydinmaa-seutu		Harvaan asuttu maaseutu		Koko maa	
	KA	Med.	KA	Med.	KA	Med.	KA	Med.	KA	Med.	KA	Med.	KA	Med.	KA	Med.
Terveysasema	2.2	1.4	3.7	2.7	5.8	5.0	8.9	2.4	10.5	10.6	12.6	8.8	22.6	15.2	6.7	2.3
Kirjasto	2.3	1.1	3.8	2.5	6.7	5.7	6.3	1.9	10.7	10.9	9.9	6.1	15.6	13.0	5.6	2.1
Päiväkoti	0.4	0.4	0.8	0.6	2.2	1.4	0.9	0.8	5.3	4.2	6.5	3.4	13.3	10.5	2.5	0.6
Peruskoulun ala-aste	0.8	0.7	1.2	1.0	2.4	1.6	1.3	1.1	3.7	2.6	4.7	2.2	9.1	6.8	2.2	1.0
Peruskoulun yläaste	1.0	0.8	2.1	1.8	5.9	5.5	3.5	1.6	10.3	10.6	8.6	5.2	14.9	12.5	4.2	1.5
Lukio	2.2	1.1	4.2	2.9	7.6	6.6	6.9	1.9	13.9	14.0	12.6	9.8	25.7	20.1	6.9	2.3
Posti	1.1	1.0	2.0	1.8	3.4	2.7	6.7	1.3	5.7	4.6	5.9	2.1	9.5	7.4	3.2	1.4
Kirjelaatikko	0.3	0.3	0.6	0.5	1.6	0.9	5.4	0.5	2.7	1.3	3.9	1.2	6.5	3.2	1.8	0.5
Otto-automaatti	0.6	0.6	1.5	1.3	4.0	3.6	1.4	1.1	7.5	6.6	5.5	3.1	11.9	10.3	2.9	1.0
Elintarvikekioski	0.7	0.6	1.8	1.6	4.7	4.1	1.4	1.2	12.0	12.2	11.3	8.7	21.2	19.3	4.6	1.3
Ruokaravintola	0.4	0.4	1.3	1.1	3.5	2.7	1.3	1.0	7.7	6.7	7.4	4.3	14.8	12.9	3.2	0.9
Valintamyymälä	0.6	0.5	1.2	1.0	3.1	2.4	1.4	1.1	6.1	4.9	4.7	2.2	10.5	9.8	2.5	0.9
Supermarket	0.9	0.7	1.8	1.6	5.3	4.5	2.8	1.3	10.7	10.9	8.9	5.8	17.3	15.6	4.2	1.4
Tavaratalo	1.6	1.4	3.1	2.8	8.5	7.9	16.9	4.4	19.2	18.5	23.9	22.1	61.1	49.0	11.0	2.9
Lähikauppa ¹⁾	0.5	0.4	0.9	0.8	2.7	1.8	1.0	0.8	5.1	4.2	3.8	1.9	8.4	6.9	2.0	0.7

1) Lähikauppa on kotitaloutta lähimpänä sijaitseva valintamyymälä, supermarket tai tavaratalo.

Kulutustutkimus 2012 laatuseloste

1 Tilastotietojen relevanssi

Kulutustutkimuksen tehtävänä on kuvata kotitalouksien kulutusta ja siinä tapahtuneita muutoksia. Kulutustutkimus tuottaa tietoa ennen kaikkea eri väestöryhmien kulutusmenoista, kulutuksen rakenteesta sekä kulutuseroista.

Kulutustutkimus on maamme vanhimpia otostutkimuksia, jonka historia ulottuu vuosiin 1908–1909. Kaikki Suomen kotitaloudet kattavia kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien, josta alkaen aineistoja on saatavissa sähköisessä muodossa. Tiedoista on tehty kaksi aikasarjaa, joista vanhemmassa on vertailukelpoisia tietoja vuosilta 1966–1990. Uudemmassa aikasarjassa on tietoja vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001, 2006 ja 2012.

Kulutustutkimuksen tietoja käytetään apuna kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin kulutuksen määrittämisessä sekä kuvaamaan taloudellisen hyvinvoinnin jakautumista Suomessa. Kuluttajahintaindeksin painorakenteen tarkistamisessa käytetään apuna kulutustutkimuksen tietoja kotitalouksien kulutuksesta. Lisäksi tietoja käytetään mm. sosiaalipoliittisten toimenpiteiden suunnitteluun ja seurantaan. Kulutustutkimuksen tietoja käytetään myös erilaisiin tutkimustarkoituksiin.

Kulutustutkimus kuuluu EU:n harmonisointeihin tutkimuksiin. Harmonisointi koskee käsitteitä, määritelmiä ja luokituksia. Kyseessä on ns. output-harmonisointi. Suomalainen tutkimus on suurelta osin vertailukelpoinen muissa EU-maissa tehtyihin tutkimuksiin. Tällä hetkellä vertailutietoja on tuotettu vuosilta 1988, 1994, 1999 ja 2005. Vuoden 2005 vertailuun Suomi osallistui vuoden 2006 tutkimusaineistolla siten, että tiedot muunnettiin vastaamaan vuoden 2005 hintatasoa. Eurostat julkaisee vuonna 2010 tehdyn EU-maiden kulutustutkimuksen mikroaineistot vuoden 2014 aikana.

2 Tilaston menetelmäkuvaus

Tutkimuksen perusjoukko, otos ja kato

Kulutustutkimus on otostutkimus. Sen perusjoukon muodostavat Suomessa vakinaisesti asuvat kotitaloudet eli ns. kotitalousväestö. Vuonna 2012 kotitalouksia oli 2,595 miljoonaa. Tutkimuksen ulkopuolelle jäävät ulkosuomalaiset ja laitospöytä, johon kuuluvat pitkäaikaisesti sairaaloissa, vanhainkodeissa, hoitolaitoksissa, vankiloissa ym. asuvat.

Tutkimuksen kotitaloudet poimittiin henkilöotoksena väestörekisteristä. Otos painotettiin alueiden ja tilastollisen kuntaryhmittymyksen mukaan. Ositteiden lukumäärä on vaihdellut vuosittain, vuonna 2012 niitä oli 10. Ositteen sisällä kunkin kotitalouden todennäköisyys tulla otokseen riippuu 15 vuotta täyttäneiden jäsenten lukumäärästä.

Vuonna 2012 alkuperäisen otoksen koko oli 8 024 henkeä. Lisäksi ahvenanmaalaisista kotitalouksista poimittiin 400 kotitalouden lisäotos. Lopullinen aineisto kadon jälkeen käsitti 3551 kotitaloutta ja vastausprosentti oli 43,1.

Kulutustutkimuksen aineiston muodostuminen vuosina 1985, 1990, 1995, 2001, 2006 ja 2012

	1985		1990		1995		2001		2006		2012	
	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%
Brutto-otos	12 174	..	12 053	..	10 608	..	8 960	..	7 852	..	8 424	..
- Ylipeitto	398	..	297	..	237	..	167	..	194	..	186	..
Netto-otos	11 776	100	11 756	100	10 371	100	8 793	100	7 658	100	8 238	100
Kokonaiskato	3 576	30	3 498	30	3 628	35	3 298	38	3 651	48	4 687	57
Haastattelukato	2 556	22	2 254	19	2 806	27	2 697	31	3 179	42	4 283	52
Päiväkirjakato	720	6	866	7	822	8	601	7	472	6	404	5
Vuosihaastattelukato ¹⁾	300	3	378	3
Hyväksytty aineisto	8 200	70	8 258	70	6 743	65	5 495	63	4 007	52	3 551	43

1) Vuosihaastattelu tarkoittaa tässä alkuhaastattelun ja päiväkirjanpidon jälkeen tehtyä toista haastattelua.

Vuonna 2012 alkuperäisen brutto-otoksen koko oli 8424 henkeä, joista osa ei kuulunut tutkimuksen perusjoukkoon. Tähän ns. ylipeittoon kuuluviksi määriteltiin kuolleet, laitosväestö ja ulkosuomalaiset. Ylipeittoa oli 186 henkeä, joten netto-otokseksi muodostui 8 238 kotitaloutta (ks. taulukko).

Kulutustutkimuksessa vastauskato muodostuu sekä haastattelutietojen että päivittäistavaroiden ostojen keruuvaiheessa. Haastattelukatoon lasketaan kuuluviksi taloudet, jotka kieltäytyvät tutkimuksesta, joita ei tavoiteta tai joita ei voida haastatella jostain muusta syystä tai jotka eivät vastaa kaikkiin haastattelun osiin. Päivittäistavaroiden ostotietojen keruuvaiheen katoon kuluvat taloudet, jotka haastatellaan, mutta jotka kieltäytyvät ostokuittien keruusta ja ostotietojen merkitsemisestä kulutuksen muistikirjaan tai jotka eivät palauta kuitteja ja muistikirjoja.

Tiedonkeruumenetelmät ja tietosisältö

Vuoden 2012 kulutustutkimuksen tiedot kerättiin ensimmäistä kertaa kaksiosaisella puhelinhaastattelulla käyntihaastattelun sijaan. Lisäksi tietoja saatiin kotitalouden keräämistä kauppa- ja kulutuksen muistikirjaan tehdyistä ostosmerkinnöistä. Tietoja haettiin myös hallinnollisista rekistereistä. Haastattelujen muutos käyntihaastattelusta kaksiosaiseksi puhelinhaastatteluksi aiheuttaa väistämättä vertailukelpoisuuden heikkenemistä, vaikka kulutustutkimuksen kysymykset ovat ns. tosiasiakysymyksiä. Puhelin- ja käyntihaastattelujen vertailutestiä ei ollut mahdollista tehdä kustannussyistä.

Haastattelussa tarkistetaan rekisteritietojen mukainen kotitalouden rakenne ja kerätään tietoja kotitalouden jäsenistä (ammatit, toiminta työmarkkinoilla ym.) sekä kysytään tietoja kotitalouksien menoista kuten asumisesta, vakuutuksista ja suurista hankinnoista sekä kestokulutushyödykkeiden omistuksesta.

Haastattelijoina toimivat Tilastokeskuksen omat haastattelijat. Haastatteluiden jälkeen kotitaloudet keräsivät kaikista menoistaan kahden viikon ajan kuitteja tai tekivät merkinnät ostoista kulutuksen muistikirjaan. Tutkimuksen otostaloudet jaettiin satunnaisesti 26:een 14 päivän mittaiseen päivittäistavaroiden ostojen keruujaksoon koko tutkimusvuoden ajalle, jotta eri vuodenaikojen kulutuksesta saadaan mahdollisimman kattavat ja luotettavat tiedot. Kuitit palautettiin tilastohaastattelijalle, jonka kanssa oli sovittu kuittien keruusta. Kuitit skannattiin ja muutettiin sähköiseen muotoon Tilastokeskuksessa. Taustatietojen keräämisessä hyödynnettiin hallinnollisia rekistereitä. Niistä saatiin mm. kotitalouksien jäsenten tulo- ja koulutustiedot sekä julkisten palvelujen käyttötietoja.

Kulutustutkimuksen 2012 tietojen keruutavat ja viiteajanjaksot:

- **Kulutuspäiväkirja (14 päivää):** Elintarvikkeet ja ravintola-ateriat, kertakäyttötavarat ja puolikestävät tavarat (suuri osa taloustarvikkeista sekä osa palveluista)
- **Lomake (12 kuukautta):** Omat ja saadut puutarha- ja keräilytuotteet, riista ja kalat.
- **Haastattelu (1 kuukausi):** Päivähoitomaksut, puhelin- ja matkakulut, osa asumismenoista sekä kodinhoitopalvelut
- **Haastattelu (3 kuukautta):** Terveystieteiden hoitomenot
- **Haastattelu (koko vuodelta):** Kestokulutustavaroiden ostot, osa asumismenoista, vakuutukset, viranomaismaksut, koulutusmenot, lehtitilaukset

Palvelujen etäisyydet

Palvelujen ja kotitalouksien väliset etäisyydet katuja ja teitä pitkin on laskettu paikkatietojen eli karttakoordinaattien avulla. Etäisyydet on ilmoitettu lyhintä reittiä pitkin. Etäisyyksien laskennassa on hyödynnetty Liikenneviraston Digiroad-aineistoa, joka kattaa Suomen koko tieverkoston.

Palveluiden sijaintitiedot on saatu Tilastokeskuksen yritysrekisteristä poimimalla tarkasteluun halutut toimialat. Valituille palveluille on yhdistetty rakennustietokannasta rakennustunnukset, jonka myötä on saatu palvelun paikkatiedot. Postien ja asiamiespostien sekä kirjelaatikoiden sijaintitiedot on saatu Itellalta. Otto-automaatit sijaintitiedot on ladattu otto.fi-sivustolta.

3 Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Otanta, tiedonkeruu ja tietojen käsittely vaikuttavat kulutustutkimuksen tulosten luotettavuuteen. Tutkimustulosten sisältämän satunnaisvaihtelun suuruutta voidaan mitata keskiarvon suhteellisen keskivirheen ja luottamusvälien avulla. Vuoden 2012 kulutusmenojen ns. pääryhmissä suhteelliset keskivirheet ovat alle neljän prosentin lukuun ottamatta koulutusmenoja (ks. taulukko). Luotettavimmat tiedot saadaan suurimmista kulutusmenoryhmistä (elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat sekä asuminen ja energia). Vaatteiden ja jalkineiden sekä koulutusmenojen suhteelliset keskivirheet ovat suurimmat.

Keskivirheiden avulla lasketulla luottamusvälillä kuvataan rajoja, joissa perusjoukon todellinen arvo on tietyllä luotettavuustasolla. Otoksesta laskettu kulutusmenoerä $\pm 1.96 \cdot$ keskivirhe ilmaisee ne rajat, joiden sisälle perusjoukon todellinen arvo asettuu 95 prosentin todennäköisyydellä.

Kulutustutkimuksen tietoja käytettäessä on huomattava, että kulutustietojen luotettavuus heikkenee siirryttäessä pääryhmätasoa tarkempiin kulutusryhmiin. Usein ostettavien hyödykkeiden keskivirheet ovat pieniä, mutta harvemmin hankittujen tuotteiden kohdalla keskivirheet saattavat kasvaa melko suuriksi. Näissä tapauksissa otos ei välttämättä riitä kulutusmenojen luotettavaan kuvaamiseen. Myös yksityiskohtaiset luokittelut taustamuuttujien kuten iän, sosioekonomisen aseman tai maakunnan mukaan kasvattavat havaintojen vähetessä kulutuserien suhteellisia keskivirheitä.

Keskivirhelaskelmat kuvaavat tuloksiin liittyvää satunnaisvaihtelua. Tämän lisäksi mm. kotitalouksien vastaamatta jättämiset ja unohtamiset aiheuttavat sen, että jotkut kulutuserät saadaan kerättyä otoskotitalouksilta vain osittain, minkä vuoksi kotitalouksien keskimääräiset kulutusmenot tulevat aliestimoiduiksi. Tästä aiheutuva virhe saattaa joissakin tapauksissa (esim. alkoholimenot, rahapelit) olla huomattavasti suurempi kuin satunnaisvirhe. Kulutusmenoerien aliestimoituvuutta voidaan tutkia vertaamalla tuloksia mm. kansantalouden tilinpidon vastaaviin tietoihin. Vuonna 2012 kulutustutkimuksen kokonaismenojen osuus kansantalouden tilinpidon tiedoista oli 88 prosenttia.

Kotitalouksien kulutusmenojen keskiarvot (EUR), luottamusvälit (EUR) ja suhteelliset keskivirheet kulutustutkimuksessa 2012 (ennakollinen aineisto 30.12.2013)

	Keskiarvo, euroa	95 % luottamusvälin alaraja, euroa	95 % luottamusvälin yläraja, euroa	Suhteellinen keskivirhe, %
Kulutusmenot	35 855	34 965	36 744	1,27
Elintarvikkeet	4 568	4 459	4 678	1,22
Alkoholijuomat ja tupakka	805	756	854	3,13
Vaatteet ja jalkineet	1 166	1 084	1 249	3,61
Asuminen	10 064	9 847	10 281	1,10
Sisustus ja kodinkoneet	1 676	1 592	1 760	2,55
Terveys	1 131	1 062	1 201	3,14
Liikenne	6 146	5 811	6 481	2,78
Tietoliikenne	890	866	913	1,37
Kulttuuri ja vapaa-aika	3 662	3 410	3 915	3,52
Koulutus	57	49	65	6,79
Hotellit, kahvilat ja ravintolat	1 467	1 383	1 550	2,90
Muut tavarat ja palvelut	4 222	4 061	4 384	1,95

4 Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kaikki Suomen kotitaloudet kattavia kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien noin viiden vuoden välein. Tiedoista on tehty kaksi aikasarjaa, joista vanhemmassa on vertailukelpoisia tietoja vuosilta 1966–1990. Uudemmassa aikasarjassa on tietoja vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998 ja 2001, 2006 ja 2012. Kulutustiedot koskevat aina koko tutkimusvuotta.

5 Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen tuloksia, artikkeleita ja julkaisuja on saatavilla tilaston internet-sivuilta: <http://tilastokeskus.fi/til/ktutk/index.html>.

Tietokantataulukot kotitalouksien kulutusmenoista kotitaloutta kohti sekä kotitalouksien lukumääriä ja kokoa koskevista taustatiedoista vuosilta 1985–2006 ovat saatavissa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi (vuosi 2012 lisätään aikasarjataulukoihin 28.2.2014). Taulukot ovat saatavissa tarkimmalla luokitustasolla mm. kotitaloustyypin, viitehenkilön sosioekonomisen aseman, kotitalouden asuinalueen, tulojen sekä viitehenkilön iän mukaan. Suomenkieliset taulukot löytyvät osoitteesta: http://193.166.171.75/database/StatFin/tul/ktutk/ktutk_fi.asp.

Tilaustaulukot

Valmiiden taulukoiden lisäksi tehdään tilaustaulukoita ja selvityksiä asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Tiedustelut sähköpostitse osoitteella kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse Anton Antonius, p. (09) 1734 3415.

Tutkimusaineistot

Kulutustutkimuksen yhteydessä valmistuu useita palvelutiedostoja, joiden keskeisistä tiedoista tehdään myös suppeita julkistuksia niiden valmistuessa (ks. <http://tilastokeskus.fi/til/ktutk/tjulk.html>). Tärkein on kulutuksen aikasarjan täydennys vuoden 2012 tiedoilla. Muita ovat tiedot yhteiskunnallisista palveluista saatavista etuuksista, kotiin hankittujen elintarvikkeiden määristä, etäisyyksistä palveluihin sekä kulutustiedot muunnettuna CO₂-päästöiksi.

Tutkimuslaitokset ja korkeakoulut voivat hakea käyttö lupaa aineistojen tutkimuskäytölle. Tutkimuskäyttöön suunnitellut vertailukelpoiset palvelutiedostot ovat maksullisia ja niitä on saatavilla vuosilta 1985, 1990, 1994–1996, 1998, 2001 ja 2006 (vuoden 2012 tiedot 28.2.2014 alkaen). Tiedustelut sähköpostitse osoitteella kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi tai puhelimitse Juha Nurmela, p. (09) 1734 2511.

Kansainväliset kulutusvertailut

EU-maita koskevaa tietoa on saatavilla vuosilta 1988, 1994, 1999 ja 2005. Suomen tiedot ovat mukana vertailussa (pl. vuoden 1988 aineisto). Tiedustelut Tilastokeskuksen EU-tilastotietopalvelusta sähköpostitse osoitteella esds@tilastokeskus.fi tai puhelimitse p. (09) 1734 2221.

6 Tilastojen vertailukelpoisuus

Kulutustutkimuksia on tehty vuodesta 1966 lähtien kaikkiaan kaksitoista. Tutkimuksen tietosisältö on pidetty mahdollisimman hyvin edellisiä tutkimuksia vastaavana, jotta tietojen vertailukelpoisuus säilyisi. Tästä huolimatta tutkimuksen kysymykset ja luokitukset ovat vaihdelleet tutkimuksesta toiseen. Muutoksista johtuen eri vuosien tutkimusaineistot eivät ole suoraan vertailukelpoisia. Sen vuoksi aineistoista on muodostettu erilliset palvelutiedostot, joiden luokittelut on yhdenmukaistettu. 1990-luvun alussa valmistuivat vertailukelpoiset tiedostot vuosilta 1966, 1971, 1976, 1981, 1985 ja 1990. Uudemmat vertailukelpoiset palvelutiedostot käsittävät vuodet 1985, 1990, 1994–96, 1998, 2001, 2006 ja 2012 (28.2.2014 lähtien). Niiden perustana on kansainvälinen COICOP-HBS-kulutusluokitus. Näitä kahta aikasarjatiedostoa ei voi käyttää rinnakkain yksittäisten vuosiaineistojen kanssa käsitteissä ja luokituksissa tapahtuneiden muutosten takia.

Verrattaessa kulutustutkimuksen tietoja kansantalouden tilinpidon kotitaloussektorin kulutusmenoihin on otettava huomioon erot sektorin rajaamisessa, tiedonkeruussa ja määritelmässä sekä tilastojen laatimismenetelmissä. Eri tilastointivuosina kokonaismenoissa on jonkin verran eroja kansantalouden

tilinpidon ja kulutustutkimuksen välillä. Vuonna 2012 kulutustutkimuksen perusteella arvioidut kulutusmenot olivat 88 prosenttia kansantalouden tilinpidon vastaavasta summasta. Laskentamenetelmien eroista johtuen poikkeamaa ei voi pitää kovin merkittävänä. Erot vaihtelevat kuitenkin suuresti kulutusryhmästä riippuen ja ne ovat joiltain osin suurentuneet tarkastelujaksolla. Todennäköisesti tähän ovat syynä tiedonkeruussa tapahtuneet muutokset. Esimerkiksi otoskoko sekä tutkimukseen osallistumisen ja aineistonkeruun tavat ovat eri vuosina vaihdelleet kulutustutkimuksessa.

Tilastokeskuksessa vuosittain tehtävä tulonjakotilasto kuvaa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen määrää, muodostumista ja jakautumista. Otokseen perustuvan tulonjakotilaston lisäksi nykyisin on käytössä tulojen kokonaisaineisto, joka sisältää rekistereistä saadut sekä veronalaiset että verottomat tuloerät. Kulutustutkimuksessa tulotietoja käytetään lähinnä taustatietoina. Kulutustutkimuksen aineiston pohjalta estimoitu kotitalouksien käytettävissä oleva tulo vuonna 2012 oli 109,4 miljardia euroa. Tulonjakotilastossa vastaava summa oli lähes sama: 109,5 miljardia euroa.

Kotitalouksien käyttämien julkisten hyvinvointipalvelujen arvo on laskettu edellisen kerran vuonna 2006. Nyt julkaistavien palvelutietojen kokoamisessa on käytetty laajemmin rekisteritietoja kuin vuonna 2006. Menetelmämuutoksen ja myös joidenkin sisällöllisten määritelmiin liittyvien muutosten takia vertailuja vuoden 2006 aineistoon ei suositella.

7 Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Kulutustutkimuksen tutkimusyksikkö on kotitalous. Kulutustiedot kerätään ja analysoidaan pääosin kotitalouskohtaisesti. Kotitalouteen kuuluvat määritelmän mukaan ne henkilöt, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä. Kotitalous voi muodostua yhdestä tai useammasta henkilöstä. Eurostat suosittelee, että kotitalouden määrittely Household Budget Survey -tutkimuksissa perustuisi kahteen kriteeriin: yhdessä asumiseen ja kulutusmenojen jakamiseen. Suomessa kotitalouskäsitettä käytetään vain haastatteluja ja postikyselyjä käyttävissä tilastoissa. Rekisteripohjaisissa tilastoissa käytetään käsitettä asuntokunta. Asuntokunta muodostuu henkilöistä, jotka asuvat vakituisesti samassa asunnossa tai osoitteessa. Samaan asuntokuntaan voi kuulua useampia kotitalouksia.

Tutkimuksessa käytetty kulutuskäsite perustuu kansainvälisiin suosituksiin (Eurostat 2003). Kulutukseen sisältyvät kaikki kotitalouden tutkimusajankohtana omaan kulutukseensa hankkimat tavarat ja palvelut, myös omat ja saadut puutarha- ja keräilytuotteet sekä asuntotulo. Kulutusmenoihin ei sen sijaan lueta välittömiä veroja, investointimenoja eikä yritystoiminnan menoja. Lisäksi mukaan lasketaan muilta kotitalouksilta saadut tavarat ja palvelut sekä kulutukseen rinnastettavat tulonsiirrot. Kulutuskäsite ei sisällä kotitalouksien julkisten hyvinvointipalveluiden (esim. terveydenhoidon, koulutuksen) käytöstä saamaa rahallista etuutta. Kulutukseen ei lasketa muille talouksille annettuja lahjoja, mutta kotitalouden kulutukseen luetaan mukaan saadut lahjat. Menettelyssä korostetaan kuluttamisen näkökulmaa. Se poikkeaa muiden maiden käytännöistä ja Eurostatin (2003) suosituksesta, jonka mukaan kotitalouden kulutukseen lasketaan mukaan annetut lahjat, koska niiden arvo on paremmin kotitalouden tiedossa kuin saatujen lahjojen.

Kulutustutkimuksen ja tulonjakotilaston välillä ei tulon määrittelyssä ole merkittäviä käsitteellisiä eroja. Molemmat noudattavat kansainvälisten suositusten mukaista käytettävissä olevan tulon määrittelyä. Kulutustutkimuksen tulokäsite perustuu pääasiassa rekisteritietoihin, mutta tuloihin lisätään haastattelusta saatavia tuloeria kuten lähdeveron alaiset korkotulot ja kotitalouksien väliset tulonsiirrot (mm. saatu elatusapu).

Asumismenot on laskettu ns. bruttovuokraperiaatteella. Omassa asunnossaan tai luontoisetuusasunnossa asuville talouksille määritetään laskennallinen vuokra vastaavanlaisen vuokra-asunnon markkinavuokran perusteella ja vuokra-asunnossa asuville todellinen maksettu vuokra. Oman asunnon bruttovuokran määrittelyssä käytetään apuna Tilastokeskuksen vuokratiedustelun tietoja sekä talouden haastattelutiedoista asunnon huoneiden lukumäärää, talotyyppiä, rakennusvuotta ja sijaintia. Asuntotulo lasketaan laskennallisten bruttovuokrien ja vuokria vastaavien todellisten käyttömenojen tai todellisten vuokrien erotuksena omistusasujille ja toiselta kotitaloudelta käypää vuokraa halvemmalla asuntonsa vuokranneille. Laskennallisesta bruttovuokrasta vähennetään asunnon käyttömenot (mm. asuntolainan korot, vakuutukset, hoitovastikkeet ja korjauskustannukset). Negatiivinen asuntotulo nollataan.

Tilastokeskuksen eri tilastojen (kansantalouden tilinpito, kuluttajahintaindeksi, tulonjakotilasto ja kulutustutkimus) asuntotulon laskentaa ja käsitteistöä on yhtenäistetty. Tulonjakotilastossa ja kulutustutkimuksessa asuinpinta-ala perustuu haastattelutietoon, kun kansantalouden tilinpidossa neliötiedot perustuvat rakennus- ja huoneistorekisterin tietoihin. Pientaloissa haastattelusta saadut neliöt ovat suurempia kuin rekisteritiedot, sen sijaan kerrostaloissa tiedot eivät juuri eroa toisistaan. Jotta laskennallisten vuokrien kokonaisuus estimoituisi yhdenmukaisemmin kansantalouden tilinpidon kanssa, kerrotaan haastattelun neliötiedot joissakin pientalotyypeissä vakiokertoimilla. Bruttovuokran (vuokran) lisäksi asumismenoihin sisältyvät vesimaksut ja eräät muut maksut kuten nuohous ja jätteiden nouto sekä vuokralaisen suorittamat korjaukset ja vuokraan sisällyttömät lämmitysmenot. Myös vapaa-ajan asunnon menot sisältyvät asumismenoihin.

Kulutussyksikkönä vuoden 2012 kulutustutkimuksessa on käytetty nykyisin yleisimmin käytössä olevaa, niin sanottua OECD:n muunnettua asteikkoa (OECD modified scale), jossa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1,0, seuraavat 14 vuotta täyttäneet jäsenet 0,5 ja alle 14-vuotiaat lapset 0,3. Vuoden 2006 kulutustutkimuksessa oli käytössä sama kulutussyksikön laskentatapa.

Tutkimuksen kulutusluokitus perustuu pitkälti Eurostatin COICOP-HSB-kulutusluokitukseen (Classification of Individual Consumption by Purpose), joka on Euroopan kansantalouden tilinpitäjärjestelmän mukainen. Kansainvälisestä luokituksesta on laadittu kansallinen versio, joka on mahdollistanut luokituksen tarkentamisen ja kansallisten piirteiden huomioon ottamisen.

Lisätietoja

Marko Ylitalo 09 1734 3560

Juha Nurmela 09 1734 2548

Vastaava tilastojohtaja:

Riitta Harala

kulutus.tilastokeskus@tilastokeskus.fi

www.tilastokeskus.fi/til/ktutk/

Lähde: Kotitalouksien kulutus 2012. Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

*Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 09 1734 2220 (9.6.2014 alkaen 029 551 2220)
www.tilastokeskus.fi*

*Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi*

*ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 1798-3533 (pdf)*